

dros
£4biliwn o
gyfleoedd
contract

Agor Drysau

Y Siarter ar gyfer Caffael sy'n gyfeillgar i fusnesau bach a chanolig

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

Gellir cael mwy o ganllawiau ar roi egwyddorion y Siarter ar waith a chanllawiau penodol ar arfer gorau caffael trwy fynd i Ganllaw Cynllunio Caffael Gwerth Cymru ar www.buy4wales.co.uk/prp

Fel arall, cysylltwch â desg gymorth Gwerth Cymru

Ffôn: 01792 765 800 (Derbynfa)

Ffacs: 01792 765 801

E-bost: VWPpolicy@wales.gsi.gov.uk

ISBN 978 0 7504 4640 2

© Hawlfraint y Goron 2008

CMK-22-04(045)(018)

G/682/07-08

Rhagair

Busnesau Bach a Chanolig (BBaCh) yw 99% o holl fusnesau Cymru, ac mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cydnabod ac yn gwerthfawrogi eu cyfraniad hollbwysig nid yn unig i ddatblygiad economi iach yng Nghymru ond i'n cymunedau ac i'r amgylchedd yr ydym i gyd yn dibynnu arno. Ein nod yw eu meithrin, a datblygu eu rôl o goleddu budd economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol Cymru ymhellach.

Mae Rhaglen Flaengar 'Cymru'n Un' ar gyfer llywodraethu Cymru, a gytunwyd ym mis Mehefin 2007, yn tanlinellu'r uchelgais hwn drwy ei hymrwymiad i gyflwyno Cod Ymarfer Prynu Cymru Gyfan. Conglfaen y Cod Ymarfer hwn yw'r Siarter.

Er y gallant gynnig cyfleoedd busnes da, rwy'n ymwybodol bod nifer o fusnesau bach a chanolig yn bryderus ynghylch ymwneud â'r sector cyhoeddus, oherwydd rhwystrau gwirioneddol a chanfyddedig. Mae'r Siarter ganlynol yn esbonio'n glir ein hymrwymiad i newid y ffordd yr ydym yn gwneud busnes yng Nghymru, ac yn gofyn am eich cymorth i greu amgylchedd teg ac agored lle gall pob un ohonom wneud busnes gyda'n gilydd.

Mae'r Tasglu Caffael Busnes, yr wyf yn gadeirydd arno, yn awyddus i sicrhau bod y rhwystrau hyn yn cael eu lleihau neu eu dileu, ond rydym hefyd am chwalu rhai o'r mythau ynghylch caffael yn y sector cyhoeddus.

Cynhyrchwyd "Agor Drysau: y Siarter ar gyfer Caffael sy'n gyfeillgar i fusnesau bach a chanolig" drwy Gwerth Cymru. Mae'r Siarter yn rhan o raglen o weithredu a fydd yn creu agwedd gyson at gaffael ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru, gan fynd i'r afael â materion sydd o ddiddordeb arbennig i fusnesau bach a chanolig ar yr un pryd.

Drwy ofyn i'r sector cyhoeddus yng Nghymru fabwysiadu a gweithredu'r Siarter hon, rwyf hefyd yn dangos yn glir bod gan bob un ohonom rôl bwysig i'w chwarae wrth greu dyfodol cynaliadwy i Gymru. Fy her i fusnesau bach a chanolig a'r sector cyhoeddus yng Nghymru yw cydiwch yn y cyfle hwn nawr, a thrwy agor y drysau cywir, byddwn yn cydaddiladu sector busnes iachach yng Nghymru.

Rydym i gyd ar daith hir o newid o ran dulliau caffael y sector cyhoeddus a gwneud y gorau o gyfleoedd swyddi, ac mae hwn yn gam pwysig arall ar y daith honno.

**Andrew Davies AC,
Y Gweinidog dros Gyllid a Chyflenwi
Gwasanaethau Cyhoeddus**

DS - At ddibenion y Siarter, ystyrir bod busnesau bach a chanolig yn 'grŵp amrywiol o fusnesau, sy'n amrywio o fasnachwyr unigol i gwmnïau sylweddol, sefydledig - gan gynnwys busnesau newydd, busnesau pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig, mudiadau gwirfoddol a chymunedol, mentrau cymdeithasol a busnesau a gefnogir.'

Negeseuon o gefnogaeth

“Mae llywodraeth leol Cymru wedi hen gydnabod y budd cymunedol y gellir ei gael drwy ddefnyddio prosesau caffael yn effeithiol ac ymwneud â busnesau bach a chanolig. Mae datblygiad y siarter hon yn gam arall i'r cyfeiriad cywir, gan adeiladu ar yr arfer da sydd eisoes yn bodoli mewn sawl ardal, a chyflwyno heriau ar gyfer gwella ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru.”

Rwy'n cymeradwyo “Agor Drysau” fel rhan o'r rhaglen gwella caffael yn y sector cyhoeddus sydd â'r nod nid yn unig o gael gwerth am arian drwy'r pwrs cyhoeddus, ond hefyd bod o fudd cymdeithasol, amgylcheddol ac economaidd i'n cymunedau. Rwyf hefyd yn argymhell ein canllawiau ‘Public Spending for Public Benefit’, sy'n darparu astudiaethau achos er mwyn dangos sut y gellir gweithredu egwyddorion “Agor Drysau” mewn ffordd ymarferol.”

**Y Cyngorydd Russell Roberts
Llefarydd CLILC,
Gwella a Chaffael**

“Mae'r Ffederasiwn Busnesau Bach yn croesawu'r siarter unigryw hon ac yn falch ein bod wedi cael cyfle i gymryd rhan yn ei chreu. Mae ymwneud â chaffael sector cyhoeddus yn aml yn ddigon i ddigaloni busnesau bach a chanolig, ond gobeithiwn y bydd y ddogfen hon yn helpu i egluro'r broses, ac y bydd yn ganllaw i fusnesau yn ystod y broses gaffael.”

Mae'n hanfodol bod gwerth am arian fel y mae'r sector cyhoeddus yn ei geisio yn cael ei gydbwysu â safon y gwasanaeth a'r cynnyrch a gynigir gan fusnesau yng Nghymru, a theimlwn gyda'r siarter hon y bydd yn haws hwyluso hyn.”

**Ben Cottam,
Rheolwr Polisi Cymru,
Ffederasiwn Busnesau
Bach Cymru**

“Mae'n bleser gan y CBI ardystio'r Siarter. Mae caffael sector cyhoeddus yn cyfrannu'n fawr at economi Cymru, gan helpu i ddatblygu cwmnïau a chyflwyno gwasanaethau mewn ffordd effeithlon ac effeithiol.”

Bydd y Siarter hon yn arf defnyddiol i gwmnïau sy'n trafod contractau caffael, ac mae'n cynnig cyngor a chanllawiau ar arfer da i fusnesau bach a chanolig. Yn hynny o beth, bydd yn helpu i sefydlu'r amodau a fydd yn caniatáu i fusnesau dyfu a fyynu er lles pawb.”

**Leighton Jenkins
Cyfarwyddwr Cynorthwyol -
Polisi, CBI Cymru**

“Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn croesawu unrhyw ymagwedd sy'n arwain at well gwerth am arian wrth ddefnyddio arian cyhoeddus. Gobeithiwn y bydd y Siarter yn sicrhau'r buddiannau hyn drwy annog mwy o fusnesau bach a chanolig yng Nghymru i geisio gwasanaethu'r sector cyhoeddus yng Nghymru, a thrwy wneud hynny, gynyddu cystadleuaeth.”

**Jeremy Colman,
Archwilydd Cyffredinol Cymru**

Mae Gwerth Cymru yn gwbl gefnogol i'r Siarter a'i rôl wrth feithrin hinsawdd gadarnhaol ar gyfer datblygu menter a busnes ledled Cymru. Mae rhaglen flaengar ‘Cymru'n Un’ yn nodi mai rhoi'r Siarter ar waith yw'r elfen bwysicaf i sefydlu Cod Ymarfer Prynu Cymru Gyfan, sydd hefyd wedi'i nodi yn nogfen ‘Cymru'n Un’.

**Martin Sykes,
Prif Weithredwr, Gwerth Cymru**

“Mae'n bleser gan Gyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru ardystio'r siarter hon, yr wyf o'r farn ei bod yn hyrwyddo cyfranogiad gan sefydliadau'r trydydd sector a phob busnes bach a chanolig yng Nghymru i gynnig gwasanaethau sector cyhoeddus a chyflwyno cynnyrch.”

“Mae CGGC o'r farn bod y Siarter yn ddogfen allweddol i sefydlu proses gaffael gyson a chynhwysfawr ledled y sector cyhoeddus yng Nghymru. Bydd “Agor Drysau” yn helpu i sefydlu Cymru fel meincnod ar gyfer proses gaffael sector cyhoeddus sy'n canolbwyntio ar y dinesydd ac sy'n cynnwys pob darparwr.”

**Graham Benfield,
Prif Weithredwr, Cyngor
Gweithredu Gwirfoddol Cymru**

Cyflwyniad

Mae dros 100 o fudiadau unigol yn y sector cyhoeddus yng Nghymru, gan gynnwys y Cynulliad a'r cyrff y mae'n eu noddi, awdurdodau lleol, addysg bellach ac uwch, y gwasanaeth iechyd gwladol, y gwasanaethau brys ac ati. Ceir manylion y mudiadau sector cyhoeddus yn adran adnoddau Gwefan gwerthwchigymru - www.gwerthwchigymru.co.uk

Mae'r sector cyhoeddus yng Nghymru yn gwario dros £4 biliwn bob blwyddyn ar gaffael. Dengys ymchwil bod 49 y cant o'r gwariant hwn yn cael ei ennill gan fusnesau yng Nghymru, a bod hyn yn cefnogi 98,000 o swyddi. Am bob cynnydd o un y cant ar wariant yng Nghymru, gellid creu 2,000 o swyddi.

Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru a'r rhwydwaith cefnogi busnes yng Nghymru yno i helpu busnesau bach a chanolig i addasu i fodloni gofynion arbennig y sector cyhoeddus, newidiadau mewn dulliau caffael ac, yn y pen draw, i gael mwy o fusnes. Gall busnesau bach a chanolig y mae angen cefnogaeth arnynt gysylltu'n gyntaf â Chymorth Hyblyg i Fusnesau ar 03000 6 03000, lle bydd staff yn rhoi gwybodaeth i chi am ble y gellir cael y cymorth priodol, neu ewch i wefan www.business-support-wales.gov.uk

Mae maes caffael yn newid, ac mae'n bwysig bod *busnesau bach a chanolig (yn ystyr ehangaf y term, gan gynnwys **Sefydliadau'r Trydydd Sector a ***Ffatrioedd a Busnesau a Gefnogir) a'r sector cyhoeddus yn deall prosesau a disgwyliadau ei gilydd. Nod y Siarter hon yw gosod lefel sylfaenol o arfer da ar gyfer y sector cyhoeddus a'r ystod lawn o fusnesau bach a chanolig.

Dyma'r prif egwyddorion
y mae ein hymrwymiad
i gaffael sy'n gyfeillgar
i fusnesau bach a chanolig
wedi'i seilio arnynt

YMRWYMIAD Y SECTOR CYHOEDDUS I FUSNESAU BACH A CHANOLIG

Croesawn y cyfle i wneud busnes gyda busnesau bach a chanolig, a:

- Byddwn yn ymgynffwrdd â busnesau bach a chanolig yn ein rhanbarth, a'r gwasanaethau a gynigiant.
- Byddwn yn cymryd camau i ddarganfod beth yw'r rhwystrau sy'n ein hatal rhag gwneud busnes gyda busnesau bach a chanolig addas, ac yn ceisio eu lleihau neu eu dileu.
- Ni fyddwn yn tybio bod cyflenwyr mawr yn cynnig gwell gwerth am arian bob tro.
- Byddwn yn cyhoeddi canllawiau, gan gynnwys dogfennau ar-lein, ac yn cyfarwyddo busnesau bach a chanolig ar ein gofynion, y cyfleoedd sydd ar gael gennym, gyda phwy y dylid cysylltu, a sut i dendro am ein busnes.
- Byddwn yn ei gwneud yn haws i fusnesau bach a chanolig siarad â ni.

* At ddibenion y Siarter, ystyrir bod busnesau bach a chanolig yn 'grŵp amrywiol o fusnesau, sy'n amrywio o fasnachwyr unigol i gwmnïau sylweddol, sefydledig - gan gynnwys busnesau newydd, busnesau pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig, mudiadau gwirfoddol a chymunedol, mentrau cymdeithasol a busnesau a gefnogir.

** Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn diffinio'r trydydd sector fel sefydliadau anllywodraethol sy'n cael eu gyrru gan werth sydd, yn bennaf, yn ail-fuddsoddi'r arian sydd ganddynt dros ben i ddatblygu amcanion cymdeithasol, amgylcheddol neu ddiwylliannol. Mae'n cynnwys mudiadau gwirfoddol a chymunedol, elusennau, mentrau cymdeithasol, cwmnïau cydweithredol a chydfuddiannol.

*** Diffinnir Ffatrioedd a Busnesau a Gefnogir fel busnesau y mae mwy na 50% o'u gweithlu yn bobl anabl nad oes modd iddynt, oherwydd natur neu ddiifrifoledb eu hanabledau, ddilyn galwedigaethau o dan amodau arferol.

- Byddwn yn sicrhau bod ein holl brosesau yn sicrhau chwarae teg i fusnesau bach a chanolig.
- Byddwn yn edrych am ganlyniadau cyffredinol gorau ein gweithgareddau caffael gan ddefnyddio meini prawf gwerth am arian cyffredinol i wneud penderfyniadau.
- Byddwn yn sicrhau cystadleuaeth deg a dilys nad yw'n gwahaniaethu yn erbyn busnesau bach a chanolig.
- Byddwn yn hysbysebu'n contractau sydd werth dros £25,000 yn ehangach, gan wneud y defnydd gorau o'r Wefan Gaffael Genedlaethol - gwerthwchigymru.co.uk.
- Byddwn yn croesawu ceisiadau gan fusnesau newydd.
- Byddwn yn mynd ati i annog ein prif gyflenwyr i roi cyfleoedd i fusnesau bach a chanolig ddarparu elfennau o gontractau addas.
- Byddwn yn croesawu cynigion gan fusnesau bach ar y cyd neu ar sail consortia.
- Byddwn yn cydymffurfio â'r holl ddeddfwriaeth gaffael briodol yn yr UE a'r DU, yn benodol yr egwyddor o beidio â chamwahaniaethu, ac yn gosod yr un rheolau ar bawb sy'n cynnig tendr mewn dull teg a thryloyw.

Rydym wedi llwyr ymrwymo i ddatblygu cynaliadwy ac felly:

- Byddwn yn gweithredu ar ein hymrwymiad i Gaffael Cynaliadwy drwy ymuno â Rhaglen Gaffael Cynaliadwy Gwerth Cymru a thrwy fonitro ein cynnydd yn barhaus.
- Byddwn yn defnyddio meini prawf datblygu cynaliadwy wrth bennu gwerth am arian, gan gynnwys asesu effaith ffactorau economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol.
- Byddwn yn annog busnesau bach a chanolig hefyd i arddel datblygu cynaliadwy.

Rydym yn moderneiddio'n prosesau caffael, er mwyn sicrhau eu bod yn dryloyw ac yn deg i fusnesau bach a chanolig. I'r perwyl hwn:

- Byddwn yn sicrhau bod personél medrus a chymwysedig yn rheoli'r prosesau.
- Byddwn yn cadw'n proses dendro mor syml ag sy'n bosibl er mwyn lleihau costau.
- Byddwn yn edrych ar gost bywyd yn hytrach na chost cychwynnol y cynnyrch / gwasanaeth pan fyddwn yn ystyried gwerth am arian.
- Byddwn yn esbonio'n prosesau caffael i fusnesau bach a chanolig a sut y dylanwadir arnynt gan yr angen i gydymffurfio â chyfraith gaffael yr UE a'r DU.
- Byddwn yn rhoi digon o rybudd i fusnesau bach a chanolig ynghylch newidiadau yn ein prosesau i ganiatáu amser i addasu.
- Byddwn yn lleihau ar y gwaith gweinyddol sydd ei angen i dendro, yn symleiddio'n dogfennau, yn darparu cyfarwyddyd clir sy'n nodi ein gofynion, ac yn defnyddio iaith glir.
- Byddwn yn symud tuag at ymagwedd gyson i Gymru gyfan o ran dogfennaeth gyn-gymhwysu a chontractau safonol.
- Byddwn yn mabwysiadu e-gaffael, gan gynnwys e-ocsiwn, cardiau caffael ac anfonebu electronig, er mwyn gwella effeithlonrwydd.
- Byddwn yn ystyried yr ymagwedd sydd fwyaf addas er mwyn cael gwerth am arian a lleihau risg ar gyfer pob caffaeliad.

- Byddwn yn pecynnu contractau mawr yn elfennau ar wahân neu'n defnyddio lotiau rhanbarthol os bydd hynny'n briodol, er mwyn sicrhau nad yw busnesau bach a chanolig yn cael eu rhwystro rhag tendro.
- Byddwn yn rhoi cyfle i ddarpar gyflenwyr o fusnesau bach a chanolig drafod y caffaeliad, er mwyn iddynt ddeall ein gofynion ac asesu pa mor addas ydynt.
- Byddwn yn rhoi gwybod i fusnesau bach a chanolig pa feini prawf rydym yn eu defnyddio i werthuso ceisiadau i dendro a thendrau.
- Byddwn yn penderfynu beth yw ein gofynion cymhwyso ariannol fesul tendr, ar ôl asesu'r peryglon sydd ynghlwm ag ef.
- Ni fyddwn yn gofyn am gyfrifon archwiliedig mwy na dwy flynedd, a byddwn yn derbyn gwybodaeth amgen gan fusnesau newydd.
- Byddwn yn defnyddio manylebau canlyniadau ac yn ystyried cynnyrch neu wasanaethau amgen y gall busnesau bach a chanolig fod am eu cynnig.
- Byddwn yn cynnig adborth i ymgeiswyr am dendrau boed hwy'n llwyddiannus neu'n aflwyddiannus, er mwyn cynorthwyo busnesau bach a chanolig i wella.
- Byddwn yn rhoi chwarae teg i fusnesau bach a chanolig, ac yn talu o fewn 30 diwrnod wedi derbyn anfoneb gywir.

Er mwyn sicrhau bod y broses gaffael yn gwella'n barhaus:

- Byddwn yn mabwysiadu canllawiau ar arfer da ym maes caffael a thempledi tendro safonol a ddatblygwyd gan Gwerth Cymru.
- Byddwn yn gofyn i fusnesau bach a chanolig ein cynorthwyo, drwy roi adborth ar ein prosesau a'n gweithdrefnau, a chynnig atebion dyfeisgar.
- Byddwn yn cyhoeddi ac yn gweithredu gweithdrefn gwyno a gwella parhaus.

Mae hwn yn grynodedb o'r arferion y byddwn yn anelu at eu mabwysiadu. Er mwyn diogelu hyblygrwydd ac annog cyfranogiad mor eang ag sy'n bosib ar draws cyrff sector cyhoeddus a busnesau bach a chanolig, mae gofyn i ni ei gwneud yn glir nad yw'r ddogfen hon yn creu, ac na fwriedir iddi greu, unrhyw rwymedigaeth, hawl cyfreitha na pherthynas gyfreithiol gyfrwymol o unrhyw fath boed hynny mewn cyfraith gyhoeddus neu breifat, mewn perthynas ag unrhyw gorff sector cyhoeddus neu fusnes bach a chanolig sy'n cymryd rhan yn y Siarter hon.

Dyma'r prif egwyddorion y mae eich ymrwymiad i gaffael sy'n gyfeillgar i fusnesau bach a chanolig wedi'i seilio arnynt

YMRWYMIAD BUSNESAU BACH A CHANOLIG I'R SECTOR CYHOEDDUS

Er mwyn ein cynorthwyo i'ch helpu i wneud busnes â ni, byddwch yn barod i:

- Gofrestru ar y Wefan Gaffael Genedlaethol - www.gwerthwchigymru.co.uk.
- Darparu gwybodaeth bellach y gall fod ei hangen arnom i ddeall eich busnes.
- Cymryd mantais o'r cyfleoedd yr ydym yn eu cynnig i chi gwrdd â ni.
- Sicrhau eich bod yn gwybod beth sy'n ofynnol gennych er mwyn i chi fodloni ein gofynion, ac os nad ydych yn gwybod, byddwch yn ceisio cyngor.
- Cysylltu â sefydliadau sector cyhoeddus i ofyn iddynt eich cynnwys ar eu rhestr berthnasol o gyflenwyr cymeradwy. Mae hyn yn arbennig o bwysig os oes gennych ddiddordeb mewn gwaith sydd werth llai na £25,000.
- Mynd ati i chwilio am gyfleoedd tendro, gan gynnwys trwy www.gwerthwchigymru.co.uk.
- Bod yn realistig wrth asesu eich gallu i gyflawni pob contract.
- Ymgymryd ag e-gaffael, a meistrolï'r Rhynggrwyd o leiaf, er mwyn sicrhau nad ydych dan anfantais.
- Sicrhau bod eich holl weithgareddau'n digwydd mewn ffordd onest a chyfrifol.
- Gwella cyfraniad eich busnes i ddatblygu cynaliadwy yn barhaus.
- Datblygu a gweithio gyda'ch cadwyni cyflenwi i gynnwys busnesau bach a chanolig eraill.
- Trin eich cyflenwyr yn deg, a thalu o fewn 30 diwrnod o dderbyn anfoneb gywir.

Bydd gennych enw da am y canlynol, a byddwch am ddarparu gwasanaeth cystadleuol o safon drwy:

- Ddiweddarau sgiliau staff a medr eich busnes yn barhaus, gan geisio cymorth Asiantaethau Cymorth Busnes, os yw hynny'n briodol.
- Ystyried cydweithio â chyflenwyr eraill, os yw hynny'n gwneud eich gwasanaeth yn fwy cystadleuol neu'n lleihau risg.

Cydnabyddiaeth

Er mwyn cynhyrchu'r Siarter hon, mae'n bleser gan Werth Cymru gydnabod iddo ddefnyddio cyhoeddiadau eraill, a restrir isod, i ategu ei ymchwil ei hun.

- *Small Business Friendly Concordat - Good Practice Guide* (Swyddfa'r Dirprwy Brif Weinidog).
- *Smaller Supplier... better value?* (Swyddfa Masnach y Llywodraeth).
- *Cod Ymarfer Da y Llywodraeth ar Gaffael* (Swyddfa Masnach y Llywodraeth).
- *Public Procurement - removing the barriers to SMEs* (Is-adran Cyllid a Phersonél, Gogledd Iwerddon).
- *An Action Plan - Small Businesses and Public Procurement* (Ffederasiwn Busnesau Bach).
- *Local Government Procurement, Economic Development - An Action Guide* (Cymdeithas y Prif Swyddogion Datblygu Economaidd)
- *Government Supplier and Customer? Mai 2003 - Better Regulation Task Force*
- *Public Spending for Public Benefit, Gorffennaf 2005 - Y Sefydliad Economeg Newydd a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru.*